پوهندوی آصف بهاند
۲۰۱۹/۰۴/۲۲

شمس الدین مجروح او د کوچنیانو ادب

ښاغلی سید شمس الدین مجروح

... مګر د شاعر، د پښتون شاعر په دنیا کښې ولې د ورو برخه نه شته او دی د هغوی د پاره څه نه جوړوي؟ د پښتنو شاعران ولې دوی د پاره کله کومه لوبه، کوم غزل، کوم نظم او کومه قصه نه وايي؟

(شمس الدین مجروح)

د افغانستان په فرهنګي کړیو کې د «مجروح» نوم او کورنی، یو اشنا نوم، د قدر وړ نوم او پیژندل شوی کورنی ده. سید شمس الدین مجروح د همدې کورنی په سر لارو قلموالو کې شمېرل کېږي. استاد بېنوا په خپل ډېر غنیمت اثر «اوسني لیکوال» کې د ښاغلي شمس الدین مجروح بیوګرافي او د کلام نموني ثبت کړي دي. هلته بېنوا صاحب داسي لیکلي دي:

«ښاغلي سید شمس الدین مجروح د مرحوم سید حضرت شاه زوی دی... په ۱۳۲۳ ق کال د کونړ د لوړو شنو غرونوپه لمن د «شین کورک» په کلي کې زیږیدلی دی.»

(ښونوا عبدالرؤف، اوسني لیکوال (ښپیړ متن)، ترتیب او زیاتونې: مطیع الله روهیال، خپرندوی: علامه رشاد خپرندویه ټولنه، ۱۳۸۸ ش ــ ۲۰۰۹ ع کال، ۱۰۰۷ ام مخ)

ښاغلي سید شمس الدین مجروح د خپل ادبي عمر په اوږدو کې ګڼ شمیر منثور او منظوم تخلیقات، آثار او نظریات د میراث په توګه پریښي دي، خو په وطن کې د جګړو او ناخوالو په سبب مهاجرت ته اړ شوی دی. د ښاغلي محمد حکیم بشارت په حواله، سید شمس الدین مجروح د ۲۰۰۲ ام ع کال د جون پر ۲۴ مه نېټه په امریکا کې وفات شوی دی.

د شمس الدین مجروح د را پاتې فرهنګي میراث په ډله کې داسې مقالې او اشعار هم شته چې په کې د ماشومانو او کوچنیانو ژوند او ادبیاتو ته په کې پاملرنه شوې. یادو مقالو او اشعارو ته په کتو سره هر لوستونکی پوهېږي چې شمس الدین مجروح له ماشومانو او کوچنیانو سره ځانګړې مینه درلوده.

ښاغلي بشارت د خپل کتاب (سید شمس الدین مجروح، ادبي مقالې او تحلیلونه) په لومړی خپرکي کې «د سید شمس الدین مجروح ژوند لیک» په عنوان کې «له ماشومانو سره مینه» تر سرلیک لاندې ماشومانو ته د سید شمس الدین مجروح پاملرنه داسې تشریح کوي:«

له ماشومانو سره مینه:

له ماشومانو سره د مجروح مینه بې حده زیاته وه دغسې به یې پر ځان راټول کړي و تا به ویل چې کلي ته ملنګ راغلی او حتما ماشومانو ته کومه جادویي ټوکه کوي خو چې کله به ورنږدې شوې نو وبه دې لیدل چې مجروح یې په منځ کې ناست دی او د هغوی په ژبه او مزاج ورسره خبرې کوي.

په اخترونو کې به له مجروح څخه هیڅ نه قضا کېدل چې ماشومانو ته دې پیسې ورنه کړي، د اختر له لمانځه وروسته به یې چې لومړی کار کاوه هغه به یې د کلي ماشومانو ته پیسې ورکولې او له هغه وروسته به بیا کور ته لاړ.

کله به چې مجروح په دنده کې و او یا به چېرته لرې تللی و نو له اختر څخه، مخکې به یې د کلیوالو ماشومانو د اختر د پیسو لېست جوړ کړی و او هغوی ته به یې له مخکې پیسې رالیږلې.»

(بشارت محمد حکیم ، سید شمس الدین مجروح (ادبي مقالې او تحلیلونه)، خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنګي څانګه، چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل ــ ۲۰۱۵ م، ۱۹ ام مخ)

د ښاغلي سید شمس الدین مجروح د ګڼو آثارو په ډله کې د «د وړو شعر» تر سرلیک لاندې یو مضمون هم شته چې د ماشومانو او کوچنیانو ژوند، روزلو او ادبیاتو ته ځانګړې پاملرنه په کې بیان شوې ده. ده په دې مضمون کې د ماشومانو او کوچنیانو د ادبیاتو پر تخلیق ټینګار کړی او ویلي یې دي چې پښتنو شاعرانو د ماشومانو او کوچنیانو برخه بېخي هېره کړې ده او دوی یې رابللي دي چې په دې برخه کې هم تخلیقات وکړي

زه دلته د مجروح صاحب یاده مقاله کټ مټ را اخلم خو په امانتدارۍ سره، د کوچنیانو د دنیا او د کوچنیانو د ادبیاتو مهم والی د مجروح له نظره د لوستونکو مخ کې کېږدم:«

د وړو شعر

عنوان که د وړو په نامه دی، خو خبره لویه ده. د وړو شعر یا د وړو د پاره شعر یعني څه؟ تاسو داسې شعر کله اورېدلی یا ویلی دی؟ یقیناً به ځینو لوستونکو ته زما خبره ټوکه، مسخره ښکاره شي، ځکه چه له دې عنوان سره د پښتني دنیا شعر او ادب ډېر آشنا نه ښکاري، اما زه ټوکې مسخرې نه کوم، جدي ګرېږم.

ښه غور کښېږدئ، مخصوصا ای پښتنو ادیبانو تاسې!

آبله ورځ مې د کابل مجلې په (۸) ګڼه کښې د «پښتو اولسي ادب» تر عنوان لاندې یو مضمون ولوست، دا مضمون ښاغلي لایق لیکلی دی او د عامیانه ادب، چوپاني سندرو یا کلیوالي شعرونو څخه بحث کوي. تاسو هرڅه چه ورته وایئ، منکر دا مقاله د پښتو په پخواني ساده ادب باندې بحث کوي او د داسې اشعارو څه نمونې یې هم اخستې دي. د

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

نموني په ترڅ کښې ده د فراهي حافظ عبدالعزيز په نامه د يو شاعر يوه چاربيته د مثال په توګه راوړي ده. په حاشيه کښې ليکي چه دا شاعر ړوند و او د فراه په خلکو کښې اوس هم ښه شهرت لري. معلومه شوه، دا هم لکه (هومر) (ابوالمعلی) او د خپل هم وطن (ابو نصر) په شان ړوند و، زه دې شعر جلب کړم، د هغې سر دا دی:

غوړ ونيسئ ياړانو دی عجب شيرين ګفتار شروع مې کړ غزل
وينا زما خوږه ده وايم تاسې ته اشعار سورې مي سو کوګل

ما رتبې نيولي کشپ چاې ورجو شولي
چونکښې په مستی کښې خپلې سترګې تورولي

ولاړه چرمښکې وه افسانې به يې ويلې
ماهي پرې راولاړ شو که چپه يې سماوار

الخ...

ما ته واړه او د وړو احساسات او د وړو دنيا ناځاپه تر سترګو ـ سترګو شوه. ما فکر کاوه که دا مضمون واړه واوري، څومره به يې خوښ کړي او څومره دانګونه به ورته ووهي او څه اتڼ به ورته واچوي.

زه په دې فکر کښې ولوېدم چه د دنيا په ټولو ژبو کښې د وړو د پاره شعرونه، د وړو د پاره قصې شته، پرون لا د پارسي په ادب کښې د موش او ګربه غوندې کتاب ليکل کېده. د وړو ماشومانو د پاره تر هغې خوږه او دلکشه لوبه يا قصه بله نه وه، دا د پښتو په ادب کښې تر دې عنوان لاندې ولې څه نه ليدل کېږي.

مغربي عالم خو د وړو د پاره مخصوص شاعران لري، د وړو د پاره خصوصي جريدې او مجلې وباسي. د وړو د پاره مصور، ښکلي ـ ښکلي د لنډو قصو کتابونه شايع کوي. نو موږ دا کار ولې نه کوو؟ زمونږ ګوندې په خپلو صغيرانو رحم نه راځي او مينه ورسره نه لرو؟ رشتيا مونږ د خپلو مشرانو څه قدر وکړ چه پاتې شو صغيران. د پښتنو لوی ـ لوی رجال تر پرونه د ګمنامۍ او مقيدې په زاويه کښې پراته وو چه نن ورته نوی نسل ورو- ورو ملتفت کېږي. څومره نور به لا تراوسه زموږ تر ياد لاندې نه وي راغلي. د دنيا د تاريخ په صحنه باندې دا د شپو او ورځو تورې او سپينې پردې راکوزې شي، د معاصرو تماشابينانو له سترګو هرڅه پناه کړي. دا د تاريخ نګار قوي لاسونه غواړي چه دا پردې پورته کوي او بيا خلک د تاريخ د ډرامې د پهلوانانو غورزې پرزې ووينې. خبره اوږديږي، لوی به پرېږدو زموږ دعا په وړو کښې ده.

هلته په مغرب کښې (هر چرته او هرځای) عظيمي کارخانې لګيا دي، د وړو ماشومانو د پاره د لوبو او مشغولا سامانونه جوړوي. هغې يو خوا لوی او عظيم ټانکونه د يو پيکره بمبارډ جټونه جوړوي چه د دوی لويان پرې دنيا ورانه کړي، خو د بلې خوا د هغې وړوکي موډل د خپلو کوچنيانو په لاس کښې هم ورکوي
چه لوبې وشتې پرې وکړي، منګر مونږ په خپلو صغيرانو رحم نه کوو. ښه د صنعت څخه خو مونږ بې بهرې يو او کله موږ خپل نور ضروريات پوره کړه چه پاتې شو د وړو سامان. **مګر د شاعر، د پښتون شاعر په دنيا کښې ولې د وړو برخه نشته او دی د هغوی دپاره څه نه جوړوي؟ د پښتنو شاعران ولې دوی د پاره کله کومه لوبه، کوم غزل، کوم نظم او کومه قصه نه وايي؟** ګوندې شاعران لوی خلک دي، جدي خلک دي او خپل ګران وخت د وړو سره نه ضايع کوي، مګر نه! شعر خو يوازې جديت نه دی، شعر خو يوازې لويې لويې خبرې نه دي، شعر د بشري احساساتو آئينه ده. د روحي تاثراتو اظهار دی، شعر د خيال او د تصور د جهاز سرګذشت دی چه د دې دنيا د لوبو او وړو پيښو بيان کوي، نو د شاعر په عواطفو کښې د ده د خيال او د تصور په دنيا کښې کومه لمحه هم د طفل او طفوليت د يادګيرنې د پاره نشته څه؟ ولې؟ راځئ يو بل حساب وکړو. که مونږ د شاعر عمر شريف پنځوس کاله فرض کړو (که پنځوس کاله تاسو ته کم ښکاري خفه کېږئ، مه د مثال د پاره وايم) ، په دې پنځوس کاله عمر کښې اول طفوليت او بيا د ځوانی او بيا د پخوالي او زړښت دوره ده، په دې پنځوس کاله عمر کښې څه په لوبو او په غفلت؟ څه په عشق او په مستی او څه د کور او کهول په سازولو تېرېږي، په دې پنځوس کاله عمر کښې زما په ګمان که سرې د ډېرې پر شورې عشقي ماجرا سره مخامخ شي هم ګمان نه کوم تر پنځو کالو او يا تر لسو کالو زيات، دوام وکړي، دا باقي عمر خو سرې کور شي او عايله تشکيل کړي او د اطفالو ماشومانو سره تر مرګه روزګار تيرېږي او د هغوی روزنه او تربيه، ګټه وټه ده ته ورپه غاړه وي.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالې د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليږلو مخکې په ځير و لولئ

په لومړني عمر کښي خو دی پخپله طفل او ماشوم و او د هغي خاطرات هم تر ډېره حده، د ده په شعور او تحت الشعور کښي ژوندي دي. نو دا د شعر دنيا څرنګ يوازې د ځوانی او د مستی د دغه پنځو يا لسو کالو د وارداتو د پاره وقف شوی او د زلف او کاکل خط و خال، وصل او هجر خبري کوي او د وړوکتوب د خاطراتو هيڅ انعکاس پکښي نه ليدل کېږی. زه نه وايم جمال دوستي ګوندي د شعر کار نه دی او يا بېځايه خبرې دي. زما په عقيده خو شعر پيدا شوی د دې کار د پاره دی، دا نور څه خو شاعران لکه د بيکار پيټی پر ده اچوي. خو، آخر په طفل کښي ډېره ښکلا او ډېر کښښ شته او د طفوليت په دنيا کښي خو ډېر رموز او واردات شته چه د شعر د پاره د الهام ښه منبع کېدای شي او د شاعر د پاره بله لويه نه تماميدونکي د مضمون ذخيره موجوده ده، نو دا زمونږ شاعران ولی د دې منبع نه الهام نه اخلي او ولې د دې ذخيرې څخه استفاده نه کوي؟

لکه چه مونږ او تاسو له خوږو نغمو او شعري تخيلاتو څخه خوند اخلو، لکه چه مونږ او تاسو کښي د جمال دوستی تنده پرته ده او دا تنده په شعر او د هنر په نورو مظاهرو ماتوو، دغسي اطفال هم شعر ته، موزون کلام ته، سور شين او بر کاڼي کالي ته د اشتياق په سترګه ګوري او هغي ته احتياج لري او له هغي نه لذت اخلي. تاسو به د وړو د لوبو ټوکو په وخت کښي د دوی له خولي ډېر مقفی (مګر بيمعنی) جملي اورېدلي وي، دا د دوی د شعر دوستی ژوندی مثال دی، دوی قصي ډېري خوښوي، دوی د نيا او د مور خولي ته چه په قصه مشغولي وي، په ډېر دقت او اشتياق ګوري. نو رشتيا مونږ او تاسي هغه وخت چه شعر ليکو، هغه وخت چي رمان جوړوو، هغه وخت چه ډرامه سازوو، آيا کله مو هم د دوی د پاره څه ليکلي دي؟ هو! ما ليکلي دي، په تمام عمر کښي دوه پارچي چه يو يي نثر او بل يي د بلبلو د زيارت په نامه باندي نظم دی، چه هغه ما دوی ته اهداء کړی دی، اوس ستاسي وار دی ملګرو، بسم الله!!»

پای

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په ځير و لولئ